

Mikołaj Truszkowski

Uniwersytet Łódzki

ORCID: 0000-0002-4262-5776

**CENTRALNY REJESTR WYBORCÓW
JAKO MOŻLIWOŚĆ WPROWADZENIA I-VOTINGU W POLSCE
NA PODSTAWIE NOWELIZACJI KODEKSU WYBORCZEGO
Z 2023 R.?****I**

Na mocy nowelizacji Kodeksu wyborczego ze stycznia 2023 r.¹ do polskiego prawa wyborczego wprowadzono Centralny Rejestr Wyborców (CRW), którego uruchomienie stanowiło odpowiedź na wieloletnie postulaty przedstawicieli doktryny i Państwowej Komisji Wyborczej. W rozwiązaniu tym dostrzegano szansę nie tylko na wyeliminowanie zjawiska podwójnego oddawania głosu, lecz także na ułatwienie procesu wyborczego poprzez usprawnienie wykonywania przez gminy zadań „związanych z dopisywaniem się do spisu wyborców osób przebywających w dniu głosowania poza miejscem stałego zamieszkania”² czy weryfikacją kandydatów na członków obwodowych komisji wyborczych³. Warto zaznaczyć, że w dalszej perspektywie czasowej dostrzegano możliwość wykorzystania tego narzędzia w procesie organizacji głosowania elektronicznego⁴.

Pomimo tego prawodawca nie zdecydował się na wdrożenie wraz z uruchomieniem CRW alternatywnej metody głosowania w postaci i-votingu. Spotkało się to z dezaprobatą A. Jackiewicza wskazującego, iż nowelizacja „budzi pewien niedosyt (...), z punktu widzenia pominięcia zmian normatywnych w zakresie

¹ Ustawa z dnia 26 stycznia 2023 r. o zmianie ustawy – Kodeks wyborczy oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. poz. 497).

² *Informacja o realizacji przepisów Kodeksu wyborczego oraz propozycje ich zmiany*, https://www.pkw.gov.pl/uploaded_files/1613491481_2-1-21-informacja.pdf (26.03.2024). Szerzej zob. P. Uziębło, *Postulaty Państwowej Komisji Wyborczej dotyczące pożądanego kierunku zmian kodeksu wyborczego*, „Przegląd Prawa Konstytucyjnego” 2023, nr 2, s. 91–104.

³ *Informacja o realizacji...*

⁴ A. Rakowska, M. Rulka, *Centralny elektroniczny rejestr wyborców podstawą reform prawa wyborczego*, Warszawa 2011, s. 16–17.

alternatywnych metod głosowania, w tym również *e-votingu*, na co od dłuższego czasu zwraca się uwagę w literaturze, właśnie w perspektywie frekwencji wyborczej”⁵. Należy przy tym podkreślić, że wprowadzenie tej propozycji byłoby zgodne z *ratio legis* uchwalonych zmian⁶. Dodatkowo z praktyki funkcjonowania tego systemu teleinformatycznego wynika pozytywna ocena tego rozwiązania sformułowana nie tylko przez badawczy prawa⁷, ale też przez pracowników organów z niego korzystających.

Celem niniejszego opracowania jest weryfikacja tezy, że omawiane narzędzie może posłużyć w przyszłości do wdrożenia w Polsce tej alternatywnej metody głosowania w wyborach i referendach. Zdaniem autora przeszkodami w zawarciu tego postulatu na etapie prac legislacyjnych nad nowelizacją ze stycznia 2023 r. było m.in. naruszenie zasad techniki prawodawczej oraz klauzuli ciszy legislacyjnej, brak działań informacyjno-edukacyjnych mających na celu promowanie tego rozwiązania wśród społeczeństwa oraz niedostateczne przygotowanie infrastrukturalno-techniczne. W celu przygotowania artykułu posłużono się metodą formalno-dogmatyczną oraz socjologiczną, posiłkując się przy tym metodą komparatystyczną.

II

W celu zbadania zasadności postawionej tezy należy przede wszystkim przybliżyć zakres danych podlegających przetwarzaniu w ramach CRW, a następnie zestawzić go z informacjami wykorzystywanymi w systemach teleinformatycznych innych państw na potrzeby organizacji *i-votingu*. Jedynie pozytywna odpowiedź wynikająca z porównania z przyjętym wzorcem⁸ pozwala bowiem przejść do dalszych aspektów podjętego zagadnienia.

⁵ A. Jackiewicz, *Centralny Rejestr Wyborców jako przejaw wpływu rozwoju technologii na prawo wyborcze. Uwagi na tle nowelizacji Kodeksu wyborczego z 26 stycznia 2023 r.*, „Przegląd Prawa Konstytucyjnego” 2023, nr 5, s. 71.

⁶ Druk nr 2897, Sejm RP IX kadencja; M. Cichosz, M. Michalczuk-Wlizło, M. Podolak, *Nowelizacja Kodeksu wyborczego w styczniu 2023 r. Przyczynek do dyskusji o frekwencji wyborczej w Polsce*, „Przegląd Sejmowy” 2023, nr 5, s. 30; Ł. Buczkowski, *Analiza działań na rzecz zwiększenia frekwencji przewidzianych w nowelizacji Kodeksu wyborczego z 26 stycznia 2023 r.*, „Studia Politologiczne” 2023, vol. 70, s. 251–252.

⁷ A. Jackiewicz, *Centralny Rejestr Wyborców...*, s. 71.

⁸ Ze względu na ograniczenia techniczne autor uznaje jako wzorzec Estonię. Państwo to polska doktryna prawnicza przyjęła jako jeden ze sztandarowych punktów odniesienia w zakresie wdrożenia idei *e-government* oraz *e-democracy*. Przykładowo system *ID card*, oparty na zaawansowanych technologiach kryptograficznych, pozwala obywatelom na korzystanie z ponad 99% usług publicznych w pełni online, w tym na głosowanie elektroniczne (*i-voting*) w wyborach. Dodatkowo Estonia jest liderem wdrożenia idei *e-government* również w zakresie prowadzenia działalności gospodarczej, np. system *e-Residency* umożliwia założenie w sposób elektroniczny działalności gospodarczej i uregulowanie należności podatkowych. Więcej w tym zakresie zob. K. Skotnicki, *Instytucja*

Zgodnie z regulacją normatywną narzędzie to swoim zakresem podmiotowo-
-przedmiotowym obejmuje:

- osoby, którym przysługuje prawo wybierania,
- osoby, które ukończyły 17 lat,
- osoby niemające prawa wybierania,
- informacje o stałych obwodach głosowania i okręgach wyborczych⁹,

przy czym z perspektywy możliwości wprowadzenia głosowania elektronicznego istotne jest również wyrażenie *expressis verbis* przez ustawodawcę, iż CRW potwierdza prawo wybierania¹⁰.

Postanowienia te swoje rozwinięcie znajdują w art. 18a Kodeksu wyborczego¹¹, zgodnie z którym rejestr składa się z dwóch części: A (obejmującej dane o obywatelach polskich) oraz B (obejmującej dane obywateli Unii Europejskiej niebędących obywatelami polskimi oraz dane obywateli Zjednoczonego Królestwa Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej uprawnionych do korzystania z praw wyborczych w Rzeczypospolitej Polskiej). W tym miejscu należy jednak zaznaczyć, że pomimo wyodrębnienia przez ustawodawcę dwóch części obejmują one w większości jednakowe dane, takie jak:

Dane gromadzone w CRW	
Część A	Część B
Imię (imiona)	
Nazwisko	
Numer ewidencyjny PESEL	
Data urodzenia	
Informacja o pozbawieniu prawa wybierania	
Informacja o właściwym okręgu wyborczym w wyborach	
Informacja o właściwym obwodzie głosowania	
Informacja o zgłoszeniu chęci głosowania w wyborach do Parlamentu Europejskiego przeprowadzanych przez inne państwo członkowskie Unii Europejskiej.	
Adres zameldowania, stałego zamieszkania lub przebywania	Adres stałego zamieszkania lub przebywania
	Obywatelstwo
	Numer paszportu lub innego dokumentu stwierdzającego tożsamość

Źródło: opracowanie własne na podstawie art. 18a § 1 i 3 Kodeksu wyborczego.

i-votingu w wybranych krajach, „Zeszyty Prawnicze Biura Analiz Sejmowych Kancelarii Sejmu” 2018, nr 1, s. 75; J. Zbieranek, *Głosowanie przez internet (i-voting) w wybranych państwach*, „Zeszyty Prawnicze Biura Analiz Sejmowych Kancelarii Sejmu” 2018, nr 1, s. 30–34; M. Rulka, *E-voting a zasady prawa wyborczego. Analiza prawnoporównawcza*, „Przegląd Sejmowy” 2017, nr 3, s. 85.

⁹ J. Zbieranek, *Kodeks wyborczy. Informator o zmianach 2023*, Warszawa 2023, s. 21.

¹⁰ Zob. A. Kisielewicz, J. Zbieranek, komentarz do art. 18 [w:] *Kodeks wyborczy. Komentarz*, red. K.W. Czaplicki, Warszawa 2018, s. 105.

¹¹ Ustawa z dnia 5 stycznia 2011 r. – Kodeks wyborczy (Dz.U. nr 21, poz. 112 ze zm.).

W przypadku i-votingu w Estonii przeprowadzany jest on w oparciu o *ID card* (*electronic voter's card*), czyli odpowiednik polskiego e-dowodu (dowodu osobistego z warstwą elektroniczną)¹². Pierwotnie wyborca w celu oddania głosu w ten sposób był zobligowany do zakupu specjalnego czytnika oraz zainstalowania odpowiedniego oprogramowania. Należy jednak zauważyć, że z biegiem czasu prawodawca estoński wprowadzał inne możliwości głosowania elektronicznego zgodnie z nurtem rozwoju nowych technologii¹³. W tym aspekcie umożliwiono chociażby „głosowanie za pomocą telefonu komórkowego wyposażonego w specjalną kartę SIM (*Mobile-ID card*)”¹⁴.

Stosownie do postanowień estońskiej ordynacji wyborczej do parlamentu (Riigikogu) rejestr wyborców zawiera: imię i nazwisko, datę urodzenia, odpowiednik polskiego numeru PESEL, informację o obywatelstwie i o posiadaniu praw wyborczych (*active legal capacity*) oraz o miejscu zamieszkania. Dodatkowo rejestr ten jest ściśle powiązany z przywołaną kartą wyborcy (*voter's card*), obejmującą również informacje dotyczące m.in. właściwego okręgu wyborczego oraz obwodu głosowania¹⁵.

W związku z tym mając na uwadze powyższe, można stwierdzić, że dane przetwarzane w ramach CRW są pod wieloma względami tożsame z informacjami wymaganymi do organizacji tej alternatywnej metody głosowania w Estonii. Uzasadniony zatem wydaje się pogląd, iż pod względem formalnym (w zakresie gromadzonych danych) CRW umożliwiłby organizację i-votingu w Polsce. Warto w tym aspekcie podkreślić też, że w Polsce od marca 2019 r. wydawane są e-dowody, w ramach których każdy z użytkowników ustala swój indywidualny numer PIN¹⁶.

Obecnie posługiwanie się nimi pozwala np. na korzystanie z Elektronicznej Platformy Usług Administracji Publicznej (ePUAP) czy elektroniczne podpisywanie dokumentów (podpis osobisty). Nie ulega przy tym wątpliwości, iż takie rozwiązanie (funkcjonujące na podobnych zasadach w Estonii) pomogłoby w weryfikacji tożsamości wyborcy oddającego głos w sposób elektroniczny. Konieczne jest w tym miejscu wskazanie, że od 7 listopada 2021 r. w warstwie elektronicznej

¹² Szerzej na temat metod głosowania elektronicznego zob. I. Dys-Branicka, *E-voting jako alternatywna procedura głosowania na przykładzie Estonii – szanse i zagrożenia* [w:] *Instytucje demokracji bezpośredniej w praktyce*, red. O. Hałub, M. Jabłoński, M. Radajewski, Wrocław 2016, s. 262; K. Skotnicki, *Instytucja i-votingu...*, s. 76–78; M. Czaskowski, *E-voting na przykładzie Estonii i Brazylii*, „Studia BAS” 2011, nr 3, s. 123–130; M. Musiał-Karg, *The theory and practice of online voting. The case of Estonia (selected issues)*, „Athenaeum” 2011, vol. 29, s. 188–189.

¹³ K. Skotnicki, *Instytucja i-votingu...*, s. 77.

¹⁴ *Ibidem*.

¹⁵ § 20 i 21 Riigikogu Election Act, <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/ee/506052016002/consolidate> (30.03.2024).

¹⁶ *e-Dowody osobiste – już od 4 marca*, <https://www.gov.pl/web/cyfryzacja/e-dowody-osobiste-juz-od-4-marca> (30.03.2024).

e-dowodu zamieszczony jest odcisk palca posiadacza¹⁷. W przypadku uzależnienia możliwości głosowania przez internet od wyposażenia w czytnik linii papilarnych¹⁸ stanowiłoby to mechanizm zapobiegający ewentualnym nadużyciom ze strony osób trzecich.

III

W kontekście możliwości wprowadzenia głosowania elektronicznego w ramach omawianej nowelizacji uzasadniony wydaje się pogląd, że zasadniczą przeszkodą uniemożliwiającą ustanowienie tej alternatywnej metody głosowania był brak właściwej infrastruktury. Przede wszystkim w celu zapobiegnięcia możliwości podwójnego oddania głosu (przez internet i stacjonarnie w lokalu wyborczym) konieczne byłoby wyposażenie obwodowych komisji wyborczych w odpowiedni sprzęt komputerowy oraz w urządzenia rejestrujące tzw. odręczny podpis biometryczny. Wyborca w ten sposób potwierdzałby odbiór wydanych kart do głosowania. W związku z tym dodatkowym obciążeniem byłoby zagwarantowanie stałego dostępu do systemu teleinformatycznego poprzez połączenie internetowe. Warto zauważyć, że pomimo realizacji założeń transformacji cyfrowej w niektórych miejscach w Polsce nie ma dostępu do szerokopasmowego internetu¹⁹. Przy czym brak takiego dostępu należy uznać za marginalną przeszkodę, gdyż *i-voting* stanowi jedynie alternatywną metodę głosowania. Wyborca posiadałby bowiem możliwość tradycyjnego oddania głosu w lokalu wyborczym²⁰.

Samo zapewnienie wskazanej bazy technicznej nie tylko pociągnęłoby za sobą niezaplanowane wydatki z budżetu państwa, ale również implikowałoby kolejne wyzwania związane przede wszystkim z organizacją specjalistycznych szkoleń dla członków obwodowych komisji wyborczych oraz koniecznością zapewnienia stałej pomocy technicznej. Przed wdrożeniem *i-votingu* należałoby też przeprowadzić rozbudowane badania opinii społecznej w celu weryfikacji, czy jego wprowadzenie nie pociągnęłoby za sobą ujemnych konsekwencji w postaci zmniejszenia liczby chętnych kandydatów na członków obwodowych komisji wyborczych. Z danych Europejskiego Urzędu Statystycznego wynika bowiem, że jedynie 44% społeczeństwa polskiego posiada co najmniej podstawowe umiejętności cyfrowe²¹.

¹⁷ *e-dowód*, <https://www.gov.pl/web/e-dowod> (26.04.2024).

¹⁸ Wówczas takie certyfikowane czytniki państwo powinno wprowadzić do powszechnego obrotu komercyjnego w cenie pozwalającej na ich zakup przez przeciętnego obywatela.

¹⁹ *Światłowód w Polsce nie wszędzie dotrze. Minister cyfryzacji stawia na aplikację*, <https://www.portalsamorzadowy.pl/smart-city/swiatlowod-w-polsce-nie-wszedzie-dotrze-minister-cyfryzacji-stawia-na-aplikacje,462542.html> (27.03.2024).

²⁰ A. Rakowska, M. Rulka, *Centralny elektroniczny rejestr...*, s. 75–76.

²¹ *56% of EU people have basic digital skills*, <https://ec.europa.eu/eurostat/en/web/products-eurostat-news/w/DDN-20231215-3> (28.03.2024).

Dodatkowym argumentem przemawiającym przeciwko wysuwaniu postulatów o wdrożenie i-votingu w ramach przedmiotowej ustawy było nieposzanowanie przez ustawodawcę zasady ciszy legislacyjnej oraz zasad techniki prawodawczej. Uchybienia te zauważali już na etapie procesu legislacyjnego zarówno eksperci parlamentarni, jak i inni przedstawiciele doktryny prawniczej. Uruchomienie CRW warunkowano od terminu wskazanego w komunikacie Prezesa Rady Ministrów. Nie zapewniono przy tym żadnego rozwiązania obligującego organ do wydania takiego aktu w określonym czasie²². Z perspektywy zjawiska inflacji prawa nie było bowiem gwarancji, że taki komunikat zostanie wydany. Należy przy tym podkreślić, że te rażące naruszenia prawa mogą skutkować orzeczeniem o niezgodności nowelizacji z Konstytucją RP. Słusznie w tym względzie zauważa jednak M. Chmaj, iż „kontrola konstytucyjności prawa wyborczego dokonywana po wyborach (...) mogłaby bardzo poważnie zakłócić funkcjonowanie nie tylko organów wybieralnych, ale też całej administracji publicznej, podejmowanych przez nią decyzji, zaciąganych zobowiązań itd.”²³.

Mając na uwadze powyższe, można stwierdzić, że hipotetyczne orzeczenie o niekonstytucyjności nowelizacji wprowadzającej głosowanie elektroniczne mogłoby wówczas doprowadzić do podważania przez część aktorów sceny politycznej ważności wyborów. Taki scenariusz z pewnością byłby szkodliwy dla legitymizacji przeprowadzanych reform ustrojowych. Bez odpowiedzi należy pozostawić ewentualne pytania związane z legalnością uchwalonych ustaw, wydanych rozporządzeń oraz podejmowanych decyzji w ramach prowadzonej bieżącej polityki wewnętrznej i zagranicznej.

W omawianym kontekście należy zgodzić się również z B. Przywora, że wdrożenie takiej metody głosowania powinno zostać poprzedzone kampanią społeczną, a także dyskursem dotyczącym kierunku zmian Kodeksu wyborczego²⁴. Z dotychczasowych badań wynika bowiem, że chęć skorzystania z tej metody dominuje wśród obywateli w wieku 35–44 lat, a nie, jak można byłoby przypuszczać, w młodszych grupach wiekowych (18–24 i 25–34 lata)²⁵. Również z doświadczeń estońskich wynika, iż popularność i-votingu powiązana jest z zaufaniem wyborców do tego rozwiązania. W pierwszych wyborach, w których umożliwiono oddanie głosu przez internet, z metody tej skorzystało zaledwie

²² Szerzej na ten temat zob. A. Jackiewicz, *Centralny Rejestr Wyborców...*, s. 69–71; A. Domańska, M. Wrzałik, *Nowelizacja Kodeksu wyborczego*, https://www.batory.org.pl/wp-content/uploads/2023/07/A.Domanska.M.Wrzalik_Nowelizacja.zmian-w.KW_analiza.pdf (29.03.2024).

²³ M. Chmaj, *Prawo wyborcze w Polsce*, Warszawa 2023, s. 102.

²⁴ B. Przywora, *Głosowanie przez pełnomocnika w Polsce – próba analizy i podsumowania*, „Przegląd Prawa Publicznego” 2014, nr 7–8, s. 198–199.

²⁵ M. Musiał-Karg, *Elektroniczne głosowanie w opiniach Polaków. Postawy i poglądy na temat e-voting*, Poznań 2020, s. 76–77; A. Hrehorowicz, T. Kowalczyk, *Wiedza wyborcza pokolenia „Z” w perspektywie badania ilościowego nad warszawskimi licealistami*, „Przegląd Prawa Konstytucyjnego” 2023, nr 2, s. 133.

1,9% głosujących. Następnie wskaźnik ten stopniowo wzrastał od 5,5% (2007 r.), przez 14,7% (2009 r.) i 30,5% (2015 r.), do 43,75% (2019 r.)²⁶. Zdaniem autora widoczna jest zatem silna zależność między głosowaniem elektronicznym a wypracowaniem właściwego poziomu zaufania wyborców wobec tego rozwiązania. Ważne jest też popularyzowanie wiedzy poprzez przybliżanie takiego sposobu oddawania głosu²⁷.

IV

Mając na uwadze powyższe, zdaniem autora przeprowadzone badania prowadzą do wniosku, iż pomimo formalnej możliwości wykorzystania i-votingu w ramach CRW we wdrożeniu tej propozycji przeszkodziły przede wszystkim utrudnienia związane z wyposażeniem w odpowiednią infrastrukturą techniczną oraz uchybienia na etapie legislacyjnym. Na kanwie podjętego zagadnienia nie powinno budzić wątpliwości, iż prymat w ramach procesu wyborczego należy przyznać aksjologicznym wartościom, takim jak uczciwość, rzetelność i transparentność. Zatem o ile wprowadzenie głosowania elektronicznego stanowi ważny postulat prawa wyborczy, to jego wdrożenie nie powinno budzić najmniejszych wątpliwości legislacyjnych oraz winni zostać poprzedzone kampaniami społecznymi, przy jednoczesnym zapewnieniu adekwatnego okresu *vacatio legis*.

W opinii autora jedną z przeszkód uniemożliwiających wprowadzenie tego rozwiązania w 2023 r. było naruszenie zasad techniki prawodawczej poprzez uzależnienie wejścia w życie CRW od terminu określonego w nieznanym konstytucyjnym systemowi źródeł powszechnie obowiązującego prawa komunikacji Prezesa Rady Ministrów. Tak jak wielokrotnie wskazano, z perspektywy ochrony zaufania jednostki do państwa i stanowionego przezeń prawa wdrożenie i-votingu powinno zostać poprzedzone kampanią informacyjną oraz ogólnodostępnym dyskursem na temat kierunków zmian w Kodeksie wyborczym. Nie ulega wątpliwości, że na przeszkodzenie w realizacji proponowanej zmiany stanęła też konieczność przygotowania odpowiedniej infrastruktury technicznej oraz opracowania dostatecznie zabezpieczonego systemu teleinformatycznego.

²⁶ J. Sromecki, *The ability to vote for everyone? Alternative voting methods as instruments for the implementation of the principle of universality of elections in the polish electoral system*, „Studia Wyborcze” 2023, t. 36, s. 93; I. Dyś-Branicka, *E-voting jako alternatywna...*, s. 261.

²⁷ J. Zbieranek, *Głosowanie przez internet...*, s. 30. Głosowanie elektroniczne w Estonii cieszy się coraz większą popularnością – w wyborach parlamentarnych w 2023 r. 51,15% głosów zostało oddanych elektronicznie. Zob. A. Vahtla, *Online votes make up two-thirds of Reform, less than third of EKRE votes*, <https://news.err.ee/1608906014/online-votes-make-up-two-thirds-of-reform-less-than-third-of-ekre-votes> (29.03.2024).

Bibliografia

- Buczkowski Ł., *Analiza działań na rzecz zwiększenia frekwencji przewidzianych w nowelizacji Kodeksu wyborczego z 26 stycznia 2023 r.*, „Studia Politologiczne” 2023, vol. 70.
- Chmaj M., *Prawo wyborcze w Polsce*, Warszawa 2023.
- Cichosz M., Michalczyk-Wliżło M., Podolak M., *Nowelizacja Kodeksu wyborczego w styczniu 2023 r. Przyczynek do dyskusji o frekwencji wyborczej w Polsce*, „Przegląd Sejmowy” 2023, nr 5.
- Czaskowski M., *E-voting na przykładzie Estonii i Brazylii*, „Studia BAS” 2011, nr 3.
- Dyś-Branicka I., *E-voting jako alternatywna procedura głosowania na przykładzie Estonii – szanse i zagrożenia* [w:] *Instytucje demokracji bezpośredniej w praktyce*, red. O. Hałub, M. Jabłoński, M. Radajewski, Wrocław 2016.
- Hrehorowicz A., Kowalczyk T., *Wiedza wyborcza pokolenia „Z” w perspektywie badania ilościowego nad warszawskimi licealistami*, „Przegląd Prawa Konstytucyjnego” 2023, nr 2.
- Jackiewicz A., *Centralny Rejestr Wyborców jako przejaw wpływu rozwoju technologii na prawo wyborcze. Uwagi na tle nowelizacji Kodeksu wyborczego z 26 stycznia 2023 r.*, „Przegląd Prawa Konstytucyjnego” 2023, nr 5.
- Kisielewicz A., Zbieranek J., komentarz do art. 18 [w:] *Kodeks wyborczy. Komentarz*, red. K.W. Czapliski, Warszawa 2018.
- Musiał-Karg M., *Elektroniczne głosowanie w opiniach Polaków. Postawy i poglądy na temat e-voting*, Poznań 2020.
- Musiał-Karg M., *The theory and practice of online voting. The case of Estonia (selected issues)*, „Athenaeum” 2011, vol. 29.
- Przywora B., *Głosowanie przez pełnomocnika w Polsce – próba analizy i podsumowania*, „Przegląd Prawa Publicznego” 2014, nr 7–8.
- Rakowska A., Rulka M., *Centralny elektroniczny rejestr wyborców podstawą reform prawa wyborczego*, Warszawa 2011.
- Rulka M., *E-voting a zasady prawa wyborczego. Analiza prawno-porównawcza*, „Przegląd Sejmowy” 2017.
- Skotnicki K., *Instytucja i-votingu w wybranych krajach*, „Zeszyty Prawnicze Biura Analiz Sejmowych Kancelarii Sejmu” 2018, nr 1.
- Sromecki J., *The ability to vote for everyone? Alternative voting methods as instruments for the implementation of the principle of universality of elections in the polish electoral system*, „Studia Wyborcze” 2023, t. 36.
- Uziębło P., *Postulaty Państwowej Komisji Wyborczej dotyczące pożądanego kierunku zmian kodeksu wyborczego*, „Przegląd Prawa Konstytucyjnego” 2023, nr 2.
- Zbieranek J., *Głosowanie przez internet (i-voting) w wybranych państwach*, „Zeszyty Prawnicze Biura Analiz Sejmowych Kancelarii Sejmu” 2018, nr 1.
- Zbieranek J., *Kodeks wyborczy. Informator o zmianach 2023*, Warszawa 2023.

Streszczenie

W wyniku nowelizacji Kodeksu wyborczego ze stycznia 2023 r. uruchomiono Centralny Rejestr Wyborców zawierający dane wszystkich osób uprawnionych do głosowania na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej. Narzędzie to służy m.in. do sporządzania spisów wyborców, ustalania liczby wyborców oraz weryfikacji posiadania czynnego prawa wyborczego. W rozwiązaniu tym niektórzy przedstawiciele doktryny prawniczej doszukiwali się możliwości wprowadzenia i-votingu

jako alternatywnej metody głosowania. Przy czym z perspektywy umożliwienia głosowania elektronicznego istotne jest również wyrażenie *expressis verbis* przez ustawodawcę, iż CRW potwierdza prawo wybierania. Mając to na uwadze, w niniejszym opracowaniu dokonano rozważań, czy istniała taka możliwość. W tym celu autor posłużył się metodą formalno-dogmatyczną oraz socjologiczną, posiłkując się również metodą komparatystyczną.

Słowa kluczowe: e-voting, i-voting, alternatywne metody głosowania, Centralny Rejestr Wyborców, nowelizacja Kodeksu wyborczego

CENTRAL REGISTER OF VOTERS AS A POSSIBILITY OF INTRODUCING I-VOTING IN POLAND BASED ON THE 2023 AMENDMENT TO THE ELECTORAL CODE?

Summary

As a result of the amendment to the Electoral Code in January 2023, the Central Register of Voters was launched, containing data of all persons entitled to vote in the territory of the Republic of Poland. This tool is used, among other things, to prepare voter lists, determine the number of voters and verify whether a person has the right to vote. In this solution, some representatives of legal doctrine saw the possibility of introducing i-voting as an alternative voting method. However, from the perspective of the possibility of introducing electronic voting, it is also important for the legislator to express *expressis verbis* that the CRW confirms the right to vote. With this in mind, this publication considers whether such a possibility existed. For this purpose, the author used the formal-dogmatic and sociological methods, also using the comparative method.

Keywords: e-voting, i-voting, alternative voting methods, Central Register of Voters, amendment to the Electoral Code